

O‘QUVCHILARNI KASB-HUNARGA YO‘NALTIRISHDA MAKTAB AMALIYOTCHI PSIXOLOGINING O‘RNI

Soqiyeva Gulxayoxon Muzaffar qizi

Oltiariq tumani, 16-maktab psixologi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada o‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirishda maktab amaliyotchi psixologining o‘rni haqida fikr yuritilgan. Unda keltirilgan faktlar mashhur psixologlarning kuzatishlari, fikr-mulohazalari asosida tahlil qilinib yozildi.

Kalit so‘zlar: O‘qituvchi, bola, ota-ona, tendensiya, kasb-hunarga yo‘naltirish

Umumiy o‘rta ta’lim maktablari o‘quvchilari duch keladigan birinchi jiddiy hayotiy muammo - bu kelajakdagi kasbni tanlash, o‘zini o‘zi kasbiy jihatdan qobiliyatini belgilash muammosi hisoblanadi. Har bir maktab o‘quvchisi, ayniqsa bitiruvchilar “Kim bo‘lsam ekan?”, degan savol bilan o‘ziga o‘zi murojaat qiladi. O‘quvchi zarur tajribaga ega bo‘lmagan holda, uning qiziqishlari, qobiliyatlari, imkoniyatlari va shaxsiyatidan kelib chiqib kasb talablariga mos keladigan to‘g‘ri tanlovni amalga oshirishi muhim omillaridan biridir. Kasbni ongli ravishda tanlash kelajakdagi hayotga ta’sir qiladi, o‘zini o‘zi anglash, ijtimoiylashuv, martaba va kasbiy o‘sish muvaffaqiyatini belgilaydi.

Bu muammo maktabda o‘smirning ijtimoiy va shaxsiy talablarga javob beradigan kasbni ongli ravishda tanlashiga yordam berishga qaratilgan samarali kasbiy yo‘nalishni tashkil etish zarurati bilan dolzarb bo‘lib qolmoqda.

Bu yo‘nalishda maktab psixologiga katta rol o‘ynaydi. O‘quvchilarning kasbiy yo‘nalishni tanlashini psixologik qo‘llab-quvvatlash, psixologning xohishidan qat’i nazar, uning ishining ajralmas qismidir, chunki o‘quvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorligi maktab amaliyotchi psixologining asosiy vazifasidir. O‘z taqdirini o‘zi

belgilash butun maktab ta’limi davomida shaxsning hissiy, ijtimoiy va aqliy shakllanishi jarayonida sodir bo’ladi.

Maktabda kasbga yo’naltirish ishlarini tashkil etishni boshlashdan oldin psixolog so’rov o’tkazishi kerak. Natijalarga ko’ra, maktab o’quvchilarining aksariyati kelajakda qanday kasbni egallashni xohlashlari haqida aniq tasavvurga ega yoki ega emasliklari ma’lum bo’ladi.

Statistik ma’lumotlar shuni ko’rsatadiki, aksariyat hollarda sinovdan o’tgan maktab o’quvchilari ham o’zlarining kelajak rejalarini amalga oshirishga ishonchlari komil emaslar. Ta’limning ustuvor yo’nalishlarining o’zgarishi, o’qitishning o’quvchilarga yo’naltirilgan modeliga o’tish o’qituvchilar va psixologlardan maktab o’quvchilarining kasbiy o’zini o’zi belgilash muammolarini hal qilishda yangi yondashuvlarni talab qiladi. Kasbiy yo’nalishning maqsadi o’quvchilarda kasbiy, hayotiy va shaxsiy rivojlanish istiqbollarini mustaqil va ongli ravishda rejalashtirish, sozlash va amalga oshirishga tayyorgarlikni shakllantirishdir.

O’quvchining kasb tanlashida psixolog uchta asosiy tamoyilni shakllantirishi mumkin:

1. O’z imkoniyatlari va imkoniyatlarini bilish va hisobga olish.
2. Kasbning shaxsga qo’yiladigan talablarini bilish.
3. O’z imkoniyatlarini kasbiy talablar va mehnat bozori talablari bilan bog’lash qobiliyati.

Psixolog tomonidan kasbga yo’naltirish bo’yicha fakultativ kurslar o’tish lozim. Kasbga yo’naltirish bo’yicha fakultativ kurslar dasturini tuzishda quyidagi asosiy jihatlar e’tiborga olinadi:

- Diagnostika usullari blokida asosiy e’tibor qobiliyatlarning mavjud darajasini baholashga emas, balki o’quvchilarning individual psixologik xususiyatlarini va motivatsiyasini aniqlashga qaratish;
- O’smirlik davrida kasbiy jihatdan muhim bo’lgan ba’zi fazilatlar yashirin holatda bo’ladi, chunki ularning namoyon bo’lishi uchun shartlar mavjud emas.

- O‘smir o‘zini-o‘zi anglash darajasining yetarli emasligi, emotsional holatining beqarorligi, o‘zini-o‘zi qadrlashning yetarli darajada bo‘lmasligi bilan tavsiflanadi.
- Hayotiy tajribaning kamligi (kasblar olami va mehnat bozori haqidagi yuzaki bilimlar, kasb tanlashdagi qoidalar va xatolar).

Sinfda o‘quvchilar kerakli ma’lumotlarga ega bo‘ladialar. Dastur chuqur introspeksiya da’vo qilmaydi. Darslar natijasida o‘smir o‘zini o‘zi o‘rganadi, uning uchun kasbiy va shaxsiy o‘zini o‘zi belgilash jarayoni dolzarblashadi, o‘zini o‘zi qadrlashi ortadi, hissiy holat tuzatiladi, o‘zini namoyon qilish ko‘nikmalari yaxshilanadi.

Kurs haftada bir marta o‘tkaziladi. Kurs dasturida ballar tizimi nazarda tutilmagan. Dars mazmunini o‘zlashtirish samaradorligi o‘quvchilarda ongli ravishda kasb tanlash qobiliyatini shakllantirish bilan baholanishi kerak. Kursning psixologik qismini o‘rganish natijalariga ko‘ra ota-onalar yig‘ilishi o‘tkaziladi, unda psixolog ota-onalarni to‘qqizinchi sinf o‘quvchilarining kasb tanlashining umumiy natijalari bilan tanishtiradi. Ota-onalarning iltimosiga binoan kasbga yo‘naltirish bo‘yicha qo‘shimcha individual maslahatlar o‘tkazilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Прохоров А. О. Психология неравновесных состояний. – М., 2004
2. Габдрева Г. Ш. Основные аспекты проблемы тревожности в психологии // Тонус. – 2000. – №5.
3. Мосина Н.А. Особенности развития самосознания часто болеющего младшего школьника. – Красноярск, 2007.
4. <https://findmykids.org/blog/ru/podrostkovyj-period>
5. https://rdsh.education/psih_vozrast_osobennosti_ml_shkol/